

GAŠPER OITZL*

Zapuščinski inventar višjega rudarskega sodnika Ulrika Pittona

IZVLEČEK

Prispevek obravnava podrobno analizo zapuščinskega inventarja Ulrika Pittona, meščana Kranja ter višjega rudarskega sodnika na Kranjskem in Goriškem med letoma 1616 in 1634. V prvem delu je obravnavana njegova življenjska zgodba, kolikor jo je mogoče rekonstruirati na podlagi razmeroma redkih pisnih virov. Drugi del je namenjen predstavitvi in analizi njegove materialne zapuščine, ki je bila popisana dober mesec dni po smrti leta 1635. Tako popis inventarja kot tudi drugi viri pričajo o tem, da je bil Pitton razmeroma premožen meščan in trgovec, tudi z nekaj zemljiške posesti.

KLJUČNE BESEDE

materialna kultura, zapuščinski inventarji, 17. stoletje, rudarsko sodstvo, Kranj, meščanstvo, Ulrik Pitton

ABSTRACT

PROBATE INVENTORY OF THE SENIOR MINING MAGISTRATE ULRICH PITTON

The article analyses the probate inventory of Ulrich Pitton, a burgher of Kranj (Ger. *Krainburg*) and senior mining magistrate in Carniola and Gorizia between 1616 and 1634. In its opening segment, the article presents an account of his life story to the extent that can be determined from scanty written sources. The second part presents and examines his material legacy, which was inventoried less than a month after his death in 1635. The probate inventory and other sources paint Pitton as a relatively well-off burgher, merchant, and landowner.

KEYWORDS

material culture, probate inventories, seventeenth century, mining magistrate, Kranj/Krainburg, burghers, Ulrich Pitton

* dr., znanstveni sodelavec, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, gasper.oitzl@nms.si,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7409-333X>

URAD VIŠJEGA RUDARSKEGA SODNIKA ZA KRANJSKO IN GORIŠKO

Urad višjega rudarskega sodnika za Kranjsko in Goriško je bil vzpostavljen leta 1573, na pobudo posestnikov železarskih obratov, ki so želeli izboljšati razmere v železarstvu. Zaradi nasprotovanja imetnikov zemljiških gospostev so se namreč določila splošnih rudarskih redov iz let 1517 in 1553, ki so veljala za vse rudnike v dolnjeavstrijskih deželah, uveljavila v bistveno manjši meri od zelenega. Ob koncu šestdesetih let 16. stoletja so železarski družbeniki za svoja zastopnika pri urejanju odnosov z imetniki gospostev ter deželno-knežjimi rudarskimi oblastmi izbrali škofjeloškega meščana Matijo Rottenmannerja in Pavla Junauerja. Sodelovala sta tudi pri pripravi vsebine rudarskega reda, ki ga je leta 1575 izdal avstrijski nadvojvoda Karel II. ter je veljal za vsa železarska središča na Kranjskem in Goriškem. Zaradi nasprotovanja imetnika radovljiškega gospostva Moritza Dietrichsteina, ki je bil obenem komorni svetnik, je bil dokument dejansko natisnjen šele dve leti pozneje.¹

Z izdajo rudarskega reda je bil urad višjega rudarskega sodnika za Kranjsko in Goriško potrjen; v drugem členu so določene okvirne pristojnosti sodnika, v tretjem pa je opisan predviden postopek njegove izbire in imenovanja. Višji rudarski sodnik je bil pristojen za urejanje vseh področij, povezanih z železarjenjem, med drugim je moral skrbeti tudi za nadzor nad oglarjenjem in gozdovi, ki so pripadali rudniku in železarskim obratom; prav tako je moral fizično izvajati ogled delovišč.²

Za prvega rudarskega sodnika so oktobra 1573 imenovali ljubljanskega meščana Feliksa Tollhopfa, dogajanje v ozadju njegovega imenovanja pa je še okrnilo spoštovanje avtoritete sodišča, s čimer se je spopadal vsa leta delovanja. Težave z imetniki gospostev in družbeniki v železarskih središčih so nato imeli tudi njegovi nasledniki. Leta 1579 umrlega Tollhopfa je nasledil Gregor Komar, ki je to službo opravljal štiri leta, sledili sta krajši obdobji Janeza Holzerja (1584–1588) in Pavla Junauerja (1588–1590). Oba sta bila ob imenovanju že precej v letih, zato nista zmogla opravljati nalog, ki jih je zahtevala funkcija. Med letoma 1590 in 1600 je urad višjega rudarskega sodišča zasedal meščan Kranja Mihael Harrer. Ob koncu 16. stoletja so bili med drugim tudi zaradi splošne gospodarske krize trajno ali začasno opuščeni številni železarski obrati na Kranjskem in Goriškem, Harrer pa se je ukvarjal z razlogi za

njihovo opuščanje ter skušal pomagati pri njihovi obuditvi. Nasledil ga je Valentin Assler, železarski družbenik iz Železnikov, ki je to funkcijo opravljal do smrti septembra 1616.³

Že nekaj dni po Asslerjevi smrti so se v Radovljici zbrali predstavniki večine železarskih obratov na Kranjskem, manjkali so predvsem predstavniki obratov v Bohinju.⁴ V skladu z rudarskim redom so zbrani železarji deželnemu vicedomu za višjega rudarskega sodnika predlagali Elijo Tomaža Jurija Vidiča (*Widitsch*), ljubljanskega meščana in mestnega svetnika, ter Andreja Breclja (*Wrezl*), nekdanjega oskrbnika gospostev Logatec in Ribnica, ki je bil potomec železarskih družbenikov iz Železnikov.⁵

Kot je bila že ustaljena praksa, ki je bila sicer v nasprotju z rudarskim redom, kranjski deželni vicedom Jožef Panizol predlaganih kandidatov ni upošteval in je za 10. oktober razpisal volitve rudarskega sodnika. Potekale so v vicedomski hiši v Ljubljani, predlagani pa so bili trije kandidati; poleg Andreja Breclja, ki so ga predlagali že družbeniki, še Mihael Semen iz Tržiča in kranjski meščan Ulrik Pitton.⁶ Mihael Semen je bil edini med njimi neposredno vpleten v železarstvo, saj je imel v posesti kladivi ali vsaj njuna deleža v Bohinju in pri Tržiču, a je bil zaradi višje starosti manj primeren za opravljanje dolžnosti sodnika.⁷ Na koncu so kot najustreznejšega kandidata prepoznali Ulrika Pittona. Pomemben dejavnik pri tej izbiri naj bi bilo njegovo razmeroma dobro

1 Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 129–138; Oitzl, *Od rude do železa*, str. 131–143.

2 SI AS 1073, št. 420, I-11r; Oitzl, *Rudarski redi*, str. 15–20.

3 Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 134–159; Oitzl, *Od rude do železa*, str. 136–140, 171–179. Seznam višjih rudarskih sodnikov je objavil že Janez Vajkard Valvasor, a je ta seznam bistveno manj popoln kot Müllnerjev, ki prinaša tudi obsežnejši opis njihovega delovanja. Razmeroma natančen je tudi seznam sodnikov, ki ga je ob koncu 19. stoletja objavil Anton Koblar, a ponuja manj obsežen opis njihovega dela kot Alfonz Müllner (Valvasor, *Die Ehre III*, str. 383–384; Koblar, *Zgodovina kranjskega železarstva*, str. 198–200; Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 136–195).

4 Zbora so se udeležili Oktavij Bucelleni in dediči Julija Bucellenija kot zastopniki obratov na Savi pri Jesenicah, Antona Posarellija z Javornika je zastopal Jakob (*Jacomo*) Rasega, Železnike Gašper Plavc in Anton Semen, obrate v Hobovšah Valentin Ruml, Kropo Matija Mazoll (*Mazau*) in Valentin Schüz, Kamno Gorico pa Jakob Gasparini in Matija Kapus ml. Obrate na Plavžu pri Jesenicah in v Mojstrani je v odsotnosti svojega očeta zastopal Gabrijel Bucelleni. V primerjavi s koncem 16. stoletja so se zbora udeležili tudi posestniki italijanskega porekla z jeseniškega območja.

5 Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 159–160.

6 V dokumentih, ki jih hrani Arhiv Republike Slovenije, se priimek praviloma navaja kot *Pitton* ali *Pithon*. V prispevku zato uporabljamo različico *Pitton*.

7 Najverjetneje gre za istega Mihaela Semena, ki je bil eden od kandidatov za višjega rudarskega sodnika že med letoma 1586 in 1588 (Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 148–153).

premoženjsko stanje, saj so v vicedomskem uradu predvidevali, da je zato odveč bojazen glede pretiranih glob za družbenike in delavce. Poleg tega je obvladal vse tri jezike, ki so bili tedaj v uporabi v železarskih središčih na Kranjskem, in sicer slovenščino, nemščino in italijanščino. Kot meščan Kranja je živel v bližini velike večine tedaj delujočih železarskih središč na Kranjskem oziroma tistih, ki so bila podrejena višjemu rudarskemu sodišču.⁸ Ulrika Pittona je nato potrdila še notranjeavstrijska komora in tako je postal po vrsti sedmi višji rudarski sodnik za železarska središča na Kranjskem in Goriškem.⁹

ULRIK PITTON

Prav obsežne količine informacij o Ulriku Pittonu v virih ni na voljo. V poročilu vicedomskega urada o kandidatih za višjega rudarskega sodnika, ki je bilo naslovljeno na notranjeavstrijsko komoro, izvemo, da je bil meščan Kranja, kjer se je poročil in je tedaj tudi živel (*auch zu Crainburg bewont vnnd beheytrat*). Vicedom ga je opisal kot razmeroma premožnega (*so ist er auch aines zimbllich vermögens*),¹⁰ zato bi lahko sklepali, da je bil trgovec. V prid temu govorita tudi obsežna korespondenca, popisana v zapuščinskem inventarju, in popis domnevno trgovskega blaga. Posledično si lahko razlagamo njegovo jezikovno znanje, tudi italijanščine. Slednjo je morda obvladal tudi po zaslugi svojega porekla, saj po priimku¹¹ sodeč lahko predvidevamo, da so predniki prihajali iz (severno)italijanskih dežel.

Nekaj drobcev ponujajo opisi dokumentov v njegovem zapuščinskem inventarju.¹² Iz navedbe v opisu vsebine zadolžnega pisma bi lahko sklepali, da je prihajal iz Krškega (*herrn Vlrichn Pithon von Gurgfeldt*),¹³ čeprav njega ali njegovih prednikov ni najti na seznamih posestnikov oštator, hiš in vrtov v mestu Krško iz let 1570, 1575 in 1600, niti na seznamu novosprejetih krških meščanov iz obdobja 1541–1581.¹⁴ Z njegovim izvorom zunaj

Kranja je skladna tudi dikcija, da se je tja poročil, od tam pa je bila vsaj ena od njegovih dveh žena, morda celo obe. Poznani sta zgolj njuni imeni, Helena in Uršula,¹⁵ ne pa njuno zaporedje ali deklinacija priimka. Bivša tašča ene od njiju je bila Uršula Vutalič (*Wuttalitsch*), saj je Pitton hranil zadolžnico, izstavljeno slednji.¹⁶ V času svoje smrti iz nobenega od zakonov ni imel več živega potomca.¹⁷ V zapuščinskem inventarju se pojavita še dva Pittona, najprej Janez (*Hans Pithon*), ki je bil skupaj z Ulrikom in Simonom Fiškajem (*Vischkay*) porok za dolg Florijana Fiškaja v višini 1100 renških goldinarjev.¹⁸ Peter Pitton pa je po Ulrikovi smrti pridobil najmanjšo od treh njiv, ki so verjetno ležale na pristavi pred mestom Kranj.¹⁹ Iz skromnih navedb ni razvidno, v kakšnem sorodstvenem razmerju je bil z njima.

Prav tako ni jasno, ali obstaja kakršnakoli povezava med Ulrikom Pittonom ter njegovima morebitnima sorodnikoma Janezom in Petrom s plemiško družino Pittonijev, ki je bila na Kranjskem dejavna v 18. stoletju. Leta 1714 se kot lastnik rudarskih jam v Bohinju omenja Franc Pittoni, ki je bil verjetno tudi posestnik deležev v tamkajšnjih obratih. V tridesetih letih je bil železarski družbenik v Bohinju Peter Anton Pittoni (*Pietro Antonio de Pittoni ... fűrnehmnen hamersgewerkeh in der Wohein*), deset let pa je imel v zakupu obrate na Plavžu pri Jesenicah in v Mojstrani. Živel je v Ljubljani, družina pa naj bi izvirala iz Gradiške. Aprila 1739 je bil skupaj z bratom Jožefom Antonom²⁰ povzdignjen v baronski stan s predikatom pl. Dannenfeld. Leta 1751 je svoje deleže v Stari Fužini prodal Michelangelu Zoisu, umrl pa je 29. oktobra 1765.²¹

8 Sem namreč niso sodili obrati v Beli Peči, saj so bili kot trško naselje podrejeni trškemu sodniku, ki se je v prvi polovici 16. stoletja pretvoril iz rudarskega sodnika (Golec, *Posebnosti*, str. 393).

9 SI AS I, šk. 238, zv. 3, f. 47–52; Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 160.

10 SI AS I, šk. 238, zv. 3, f. 50–51.

11 Izvorna oblika njegovega priimka je bila najverjetneje Pittoni.

12 Popis dokumentov oziroma listin (*briefliche vrkhunden*) v zapuščinskih inventarjih predstavlja hišni arhiv pokojnika (prim. Štuhec, *Rdeča postelja*, str. 62–77).

13 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 85.

14 SI AS I, šk. 81, Novoreformirani urbar gospodstva Krško 1570, f. 481–519; AS 174, šk. 114, Urbar gospodstva Krško 1575, s. p.; AS 1074, II/4u, Urbar gospodstva Krško 1600, f. 70–109; Golec, *Adam Bohorič*, str. 178–187.

15 V povezavi z ženo Uršulo sta omenjena dokument, ki vsebuje navedbo daril njene matere za hčerino poroko, ter zapisek o tem, koliko denarja je ob poroki prejel Pitton. Datiran je s 30. januarjem [15]62, a se zdi, da je pri zapisu letnice verjetno prišlo do napake (SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 89).

16 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 88. Uršula je bila navedena kot pokojna tašča njegove žene (*sein frau schwiger seel.*). Žena ni bila poimenovana, zadolžnica z vrednostjo 500 renških goldinarjev pa je bila leta 1619 izdana v Kamniku.

17 V zapuščinskem inventarju je popisana tudi otroška skrinjica, kar bi lahko nakazovalo na to, da je Pitton imel otroka, a je ta umrl pred njim.

18 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 85.

19 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 113.

20 Dušan Kos Jožefa Antona sicer navaja kot očeta Petra Antona. Možno je sicer, da je imel Jožef Anton enako ime kot njegov oče (Kos, *Franc Henrik Raigersfeld*, str. 157).

21 SI AS I, šk. 236, zv. 2/XXXXVI/5, 1734 2/15, 1738 1/15, 1739 6/18; AS 1064, št. 78, Pittoni; NŠAL, ŽA Ljubljana – Sv. Nikolaj, Matične knjige, M 1735–1770, f. 273; Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 352, 443–446; Kos, *Franc Henrik Raigersfeld*, str. 108, 157; Lačen-Benedičič in Mugerli, *Zois*, str. 434–435. V zapuščinskem inventarju Petra Antona barona Pittonija z dne 15. januarja 1766 je dvanajst za-

Ulrik Pitton je imel ob smrti v posesti nekaj zemljišč, in sicer že omenjeno pristavo pred mestom (*mayrhooff vor der statt Crainburg*) z vrtom, polje²² s tremi različno velikimi njivami in hubo z imenom Kutina (*Khuttiner hueben*).²³ Vrt pred mestom Kranj je kupil od ljubljanskega škofa Tomaža Hrena,²⁴ hubo pa je pridobil med letoma 1611 in 1618. Do leta 1598 je bila v posesti Janeza Galla pl. Gallensteina. Ta jo je prodal kranjskemu mestnemu svétniku Janezu Poklu (*Pöchl*), njegovi ženi Heleni in njunim dedičem, kupno pismo iz pergamenta, datirano s 1. majem 1598, je v domačem arhivu hranil tudi Pitton. Leta 1611 je bila huba v posesti Adama Rodla, do leta 1618 pa jo je pridobil Pitton.²⁵ Po Ulrikovi smrti je ta posest kot posledica poravnave leta 1640 pripadla Dorotheji Sparenblekh, nekoč poročeni ali rojeni kot *Walau*, a je bila kmalu zatem prepisana na kranjskega meščana in večkratnega mestnega sodnika Jerneja Olbna.²⁶

Ime žena Janeza Pokla, Adama Rodla in Ulrika Pittona je bilo Helena. Glede na prenos lastništva hube bi morda lahko celo domnevali, da je v vseh teh primerih šlo za isto osebo in je bila Helena sukcesivno poročena z vsemi tremi. Ta domneva se zdi še nekoliko bolj verjetna, če vemo, da je Pitton hranil dva dokumenta, v katerih nastopata Rodl in njegova žena Helena. Prvi je kupno pismo ljubljanskega škofa Tomaža Hrena za hubo na Šmarjetni gori, ki je bilo naslovljeno na Rodla in Heleno,²⁷ drugi pa je neke vrste zadolžnica (*Randtlose verschreibung*) Adama Rodla in njegove žene.²⁸ Pitton je sicer hranil še svoj poročni dogovor z ženo Heleno in prepis njene oporoke.²⁹ Če bi zgoraj nakazana domneva držala, bi lahko sklepali tudi, da je bila Helena njegova druga žena.

Pittonova pisna zapuščina³⁰ odstira vpogled v

porednih številkih dokumentov. Nanašajo se na njegovo poklicno delovanje, predvsem na Plavžu in v Mojstrani; dvakrat je omenjen Michelangelo Zois, kakih starejših družinskih povezav pa ne razkrivajo (SI AS 309, fasc. 38, lit. P, št. 161, f. 1–4).

22 Natančnejša lokacija polja ni navedena, predvidevamo pa lahko, da je ležalo v bližini pristave.

23 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. III–116. Lokacija hube ni znana, najverjetneje se je nahajala v okolici Kranja. Morda je bila poimenovana po istoimenskem kmetu, ki jo je posedoval v preteklosti.

24 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 109.

25 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 89; AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. 4, f. 324.

26 SI AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko, št. 5, f. 326'.

27 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 82. Kmetija je sicer pripadala župniku v Šmartnem pri Kranju.

28 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 89. Za interpretacijo término gl. Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 25, stolpec 1160.

29 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 83, 89.

30 V naslednjih odstavkih omenjeni dokumenti so zavedeni v SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 78–89.

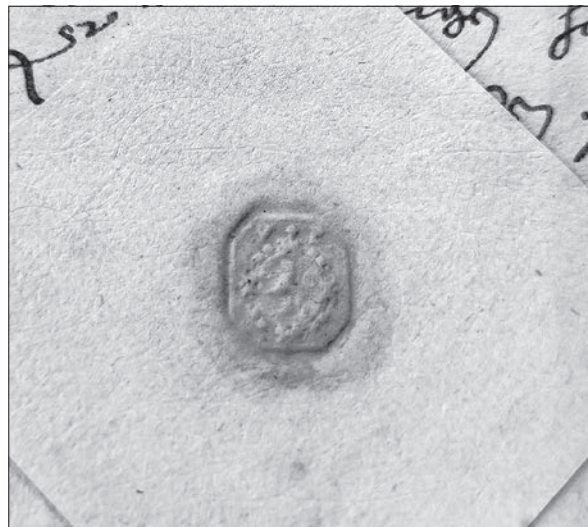
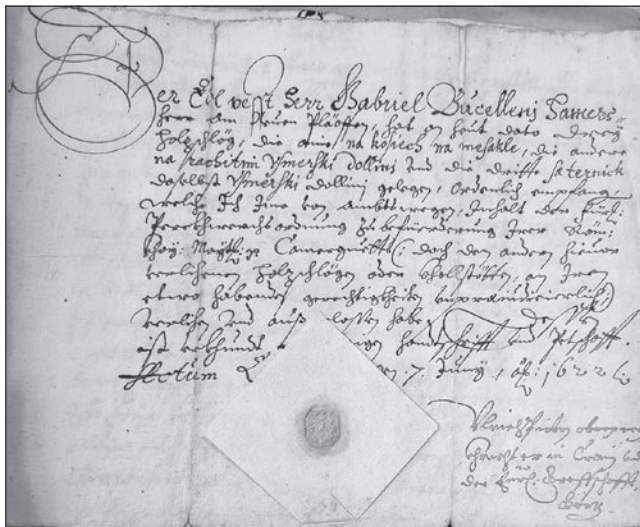
njegovo poslovno delovanje. Številni tovrstni dokumenti nakazujejo, da je opravljal poklic trgovca, iz pregledanih virov in literature pa ni znano, da bi imel v Kranju pomembnejšo vlogo v mestni upravi. Prav tako je hranil več dokumentov, ki bi jih lahko povezali z opravljanjem funkcije višjega rudarskega sodnika. Takšen je bil zapis njegovih stroškov za sodne zaprisežnike in glede prejetih prispevkov od železarskih družbenikov za financiranje sodniškega urada. Med pregledom zapuščine so popisovalci tudi omenili, da so na dveh lokacijah neevidentirani spisi (*uninuentierten schriften*), ki so pripadali uradu višjega rudarskega sodišča na Kranjskem.

Poleg tega je imel v svojem arhivu več dokumentov, v katerih se pojavljajo osebe, povezane z železarstvom. Na primer celoten sveženj (*pakhetl*) dokumentov, povezanih s posestjo družine Bucelleni, ter novo računsko knjigo (*fogthorey oder handbuch*), v kateri je bil sicer zaveden le zakupnik kladiva v Bohinju (*bestandtinhabers des hamerwerkhs in der Wochain*) Janez Vogu. Hranil je tudi poročune z Janezom Cornionom, ljubljanskim meščanom ter posestnikom obratov pri Hobovšah in Hotavljah, Jurijem Plavcem, družbenikom v Železnikih, ter obračun Matije Mazzolla iz Kroke. Številna pisma zadevajo dobavo žita, in sicer od Janeza Corniona, Jurija Plavca in Oktavija Bucellenija, posestnika na Savi pri Jesenicah. Pitton je hranil zapise o plačilih za železo Orfeju Bucelleniju, posestniku na Javorniku, ter o Cornionovem prejetem in založenem železu. Z železarsko dejavnostjo so verjetno povezana pisma neimenovanega člana družine Posarelli,³¹ ki so bila vezana na depozite Orfeja Bucellenija. Oboji so bili namreč v začetku 17. stoletja posestniki obratov na Javorniku. V Pittonovem arhivu sta bili tudi zadolžnici ljubljanskega meščana Lovrenca Raisingerja, ki je bil zakupnik kladiva pri Radečah (*pfandinhabern des hamers ober Ratschach*),³² ter Lovrenca Krobata, družbenika v Kamni Gorici. V pisnih dokumentih je med železarji omenjen še Tomaž Amota, družbenik v Spodnjih Železnikih. Velika večina korespondence je bila očitno v nemščini, saj so popisovalci posebej navedli paket s krajšimi pismi, ki so bila napisana v italijanskem jeziku (*pakhatl mit wällischen brieflen*). V italijanščini pa je bil zapis, ki ga je podpisal Pitton in je zadeval denar Pavla Bucellenija, železarskega posestnika na Savi.

Razmeroma obsežna je bila korespondenca z

31 S Sigmundom Posarellijem je povezan dokument, ki je zadeval sod vina.

32 Najverjetneje gre za obrate na lokaciji pri Njivicah oziroma Žebniku v bližini Radeč. Obrati so tam kratek čas delovali že v poznem 16. stoletju.

Listina, ki jo je 7. junija 1622 izstavil Ulrik Pitton, z odtisom njegovega pečata (SI AS I, šk. 236, zv. 2/XXXVI/5, 1622 6/7).

ljubljanškima škofoma Tomažem Hrenom (1597–1630) in Rinaldom Scarlichijem (1630–1640). V zvezi s prvim je imel cel sveženj pisem glede nekega znamenja pri Bitnjah (*wegen des zeihendts zu Feuchting*) ter poleg drugih že omenjenih dokumentov tudi kupno pismo glede treh njiv. V zvezi z drugim (*herrn Rinaldo Pischeffn zu Laybach*) je prav tako hranil cel paket pisem, poleg tega pa je škofu očitno dolgoval nekaj platna (*leinbath*), saj mu je deželna gosposka izdala dva pisna ukaza v povezavi s tem.

Pitton je hranil tudi korespondenco z ljubljanskimi meščani, na primer z Antonom Gaionzellom³³ in Janezom Pfannerjem.³⁴ Precej tesno je bil povezan z družino Haumann, v pisni zapuščini je imel namreč obračun in oporočo Jakoba Haumanna, nekdanjega kanonika (*thumbherr*) ljubljanske proštije in župnika v Šmartnem pri Kranju.³⁵ Iz prošnje bratov Gregorja in Andreja Haumanna,³⁶ ki sta jo dva dni po Pittonovi smrti poslala deželnemu upravniku na Kranjskem, Henri-

ku baronu Paradeiserju,³⁷ in deželnemu svetniku ter upravniku deželnega vicedomskega urada na Kranjskem Burkardu Hitzingu pl. Hitzeneggu,³⁸ izvemo, da je bil Pitton okoli leta 1607 imenovan za skrbnika zapuščine družine Haumann (*haumanischer testamentarischer Gerhab*). Ena od posledic izvajanja skrbništva je bil tudi dolg v višini več kot 15.000 renskih goldinarjev, ki jih je bil Pitton dolžan dedičem po njunem predniku.³⁹

Ulrik Pitton je funkcijo višjega rudarskega sodnika opravljal od konca leta 1616 skoraj do smrti leta 1635, pri tem pa je bil očitno razmeroma uspešen. Kranjski deželni vicedom Oktavij Panizol je leta 1632 omenjal njegove kvalitete in pripravo dobrih poročil (*seinen gueten qualiteten ... wolgestelten oberperkhrichterischen bericht*),⁴⁰ Alfonz Müllner pa je izpostavil, da se za razliko od številnih predhodnikov ni soočal z resnejšimi pritožbami železarskih posestnikov, oziroma morebitni spori in pritožbe niso poznani. K vestnemu izpolnjevanju delovnih nalog, vsaj v prvih letih opravljanja funkcije, bi lahko govoril tudi popis dokumentov, datiran februarja 1617. Dokumenti, katerih popis obsega prepise rudarskega reda in sodne protokole, sledi pa jim še 135 zaporednih števil pisnega gradiva, večinoma datirajo v čas od leta 1600 dalje. Kmalu po imenovanju Pittona za novega višjega rudarskega sodnika so bili iz

33 O družini Gaionzell gl. Koblar, Ljubljanci 17. stoletja, str. 193–194; Preinfalk, *Plemiške rodbine*, str. 75–80.

34 O njem nekaj podatkov prinaša Vladislav Fabjančič (Fabjančič, *Zgodovina*, str. 40, III).

35 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 83. Takoj za tem vpisom je med pisno zapuščino naveden tudi okrasni pas (*fauor*), ki so ga praviloma nosili na desnem rokavu. Okrašen je bil s štirimi zlatimi cvetličnimi motivi in nekaj biseri (Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 3, stolpec 1385).

36 Nekaj podatkov o bratih prinaša Anton Koblar. Andrej je bil omenjen okoli leta 1610, Gregor pa je bil leta 1618 predstojnik nemške hiše, leta 1630 pa škofovski ekonom. S soprogo Jero sta imela več otrok, med drugim Gregorja (roj. 1620) in več hčera, rojenih med letoma 1624 in 1629 (Marija, Veronika in Suzana), z naslednjo ženo Elizabeto pa je imel še hčer Ano (roj. 1632) (Koblar, Ljubljanci 17. stoletja, str. 198).

37 Bil je tudi cesarski vojni svetnik in komornik ter dedni lovski mojster na Koroškem.

38 Leta 1621 je bil sprejet med plemstvo, leta 1630 pa je prejel predikat pl. Hitzenegg. Leta 1628 je bil deželni tajnik, naslednjega leta notar in deželni svetnik, leta 1632 pa notar apostolskega sedeža (Frank, *Standeserhebungen* 2, str. 208; Koblar, Ljubljanci 17. stoletja, str. 199).

39 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 67–69, 73–74.

40 SI AS I, šk. 235, zv. 7, 1632 5/4.

Radovljice preneseni v vicedomsko hišo v Ljubljani, verjetno iz domovanja Pittonovega predhodnika Valentina Asslerja. Čeprav popis ni signiran, bi lahko predvidevali, da je bil njegov avtor ali vsaj naročnik njegovega nastanka prav novi višji rudarski sodnik Ulrik Pitton.⁴¹

Že jeseni 1619, slaba tri leta po imenovanju, je bil Pitton med petimi kandidati za zasedbo prostega mesta rudarskega upravitelja v Idriji. Čeprav se je cesar Ferdinand II. odločil zanj, pa Pitton službe ni nastopil.⁴² V zvezku, v katerem dokumente, ki se navezujejo na njegovo vodenje urada višjega rudarskega sodnika, hrani Arhiv Republike Slovenije, ni prav veliko gradiva.⁴³ Nekaj več informacij je v drugih virih. Tako na primer izvemo, da je leta 1622 podelil tri gozdne parcele Gabrijelu Bucelleniju, posestniku obratov na Plavžu pri Jesenicah.⁴⁴

Poleti 1631 se je na Pittona obrnil oskrbnik škofjeloškega gospostva Janez Jakob pl. Wangnerekh⁴⁵ in od njega zahteval posredovanje pri železarjih iz Železnikov. Ti so na posesti škofjeloškega gospostva, izven njim odmerjenih gozdnih parcel, podirali drevesa in pridobivali oglje. Pitton mu je odgovoril šele na drugo pismo in v njem omenil, da se bo o zadevi pozanimal. Če bo ugotovil, da gre dejansko za gozd, ki pripada gospostvu, se lahko oglarjenje v njem prepove. S tem je zgolj kupil čas, saj je zadevo pustil teči brez konkretnega odgovora, v naslednjih mesecih se oskrbniku namreč ni več odzval. Pol leta pozneje – februarja 1632 – je Wangnerekh od sodnika terjal takojšen odgovor in v nasprotnem primeru zagrozil z uničenjem oglarskih kopišč. Zadeva se je vlekla dalje, saj se Pitton ni odzval niti na novo pismo, oktobra 1633 pa je Wangnerekh svoje zahteve v zvezi z gozdom naslovil na cesarske komisarje v Ljubljani.⁴⁶

Kljub domnevno dobro opravljenem delu pa Pitton vsaj v zadnjih letih na mestu višjega rudarskega sodnika očitno ni kazal pretiranega interesa za aktivno opravljanje funkcije. To bi lahko razumeli tudi kot posledico staranja, saj je do pomladi 1634 že močno oslabil in ni bil več zmožen izva-

jati delovnih nalog. Konec marca tega leta je na Pittonovo slabo zdravstveno stanje opozoril Karel Witz⁴⁷ in vicedomu Panizolu poslal prošnjo za podelitev urada.⁴⁸ Vicedom je nato o tem obvestil notranjeavstrijsko dvorno komoro, za Pittona je predlagal nadomestno rento, za Witz pa imenovanje za upravnika urada (*verwaltungswais zu conferieren*).⁴⁹ Naslednji dokumenti so ohranjeni iz časa po Pittonovi smrti in zdi se, da je Witz res prevzel začasno vlogo upravnika. V listini, ki jo je na cesarja naslovil štiri dni po Pittonovi smrti, je navedel, da naj bi mu Pitton sam prepustil urad in mu prenesel navodila za njegovo vodenje (*selbst die anlaitung geben*).⁵⁰

Ulrik Pitton je 17. julija 1635 ob 23. uri za vedno zatisnil oči in že dva dni pozneje se je začel postopek imenovanja njegovega naslednika.⁵¹ Karel Witz je bil za polnopravnega višjega rudarskega sodnika imenovan decembra 1635, naslednji mesec pa ga je potrdila še cesarska oblast.⁵² Zdi se, da je vsaj v času Pittonove smrti in do Witzevega imenovanja vlogo upravnika višjega rudarskega sodišča opravljal rudarski upravitelj v Idriji Jernej Pacher.⁵³ O tem sicer z nekaj pomanjkljivostmi piše Helfried Valentinitz, potrditev pa dobimo v uvodu zapuščinskega inventarja. Tam

47 Izviral je iz ljubljanske meščanske družine, njegov oče je plemiški naziv prejel že leta 1630. Leta 1646 je Karel prejel izboljšavo grba in spremembo predikata iz pl. Gleinitz v pl. Witzenstein. Leta 1667 je postal baron, umrl je pet let pozneje, v posesti je imel gospostvo Lebek pri Vačah (vključno s trgovom Vače) z dvorcem Ponoviče (Golec, Valvasorjev izvor, str. 51–52; Preinfalk, *Plemiške rodbine*, str. 183–187).

48 SI AS I, šk. 238, zv. 7, 1634 3/30, f. 143–145.

49 SI AS I, šk. 238, zv. 7, 1634 4/22, f. 146–148.

50 SI AS I, šk. 238, zv. 7, 1635 7/21, f. 153–155; Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 160.

51 SI AS I, šk. 238, zv. 7, 1635 7/19, f. 149–150. Vicedom je notranjeavstrijski dvorni komori predlagal štiri kandidate. Poleg Karla Witzta še rudarskega sodnika na Dolenjskem Jurija Smoleta, Janeza Jurija Simanspergerja in Jurija Planino, ki je bil odvetnik deželnega (ograjnega) sodišča na Kranjskem (*Landschranenadvokat*).

52 Müllner, *Geschichte des Eisens*, str. 161.

53 Rudarski upravitelj v Idriji je bil med letoma 1631 in 1646. Prihajal je iz Koroške, skupaj z brati je bil leta 1623 povzdignjen v plemiški stan, s predikatom pl. Zellhofen. Pred nastopom službe v Idriji je bil tudi rudarski sodnik na Dolenjskem, Valentinitz zmotno navaja, da je bil »glavni« rudarski sodnik na Kranjskem od leta 1630 dalje. To sicer ne drži, saj je Pitton funkcijo sodnika opravljal vsaj še leta 1632 (Valentinitz, *Deželnoknežji rudnik*, str. 74, 303). O odhodu Jerneja Pacherja z mesta rudarskega sodnika na Dolenjskem poroča tudi vicedom Oktavij Panizol, ki je iskal nove kandidate za zasedbo izpraznjenega položaja. Notranjeavstrijski dvorni komori je sporočil imeni dveh kandidatov, kot primernejšega je omenil Jurija Smoleta (*Georig Smolle*), ki je tedaj že 16 let opravljal službo pisarja na uradu višjega rudarskega sodnika, priporočil pa ga je prav Ulrik Pitton (SI AS I, šk. 235, zv. 7, 1632 5/4).

41 SI AS I, šk. 238, zv. 5, 1617 2/23, f. 118–131.

42 Valentinitz, *Deželnoknežji rudnik*, str. 63.

43 SI AS I, šk. 238, zv. 3.

44 SI AS I, šk. 236, zv. 2/XXXVI/5, 1622 6/7. Lokacije so navedene kot na *Kosiech na Mesakle, na zachitim vsmerski dolini, in saternik vsmerski dolini*. Prvi toponim verjetno pomeni območje planin Spodnji in Zgornji Kozjak na Mežakli. Drugih dveh toponimov ne moremo natančneje locirati, »saternik« bi bil morda lahko območje Zatrnika na Pokljuki.

45 Oskrbnik je bil v obdobjih 1628–1647 in 1650–1659 (Blaznik, *Iz življenja*, str. 35; Blaznik, *Škofja Loka*, str. 451).

46 Kos, Doneski, št. 126–129, 133, str. 87–88, 90–91.

je ob robu zapisano, da je popisu premoženja prisostvoval tudi rudarski upravitelj v Idriji, ki je bil tedaj upravnik urada višjega rudarskega sodišča (*verweser in der Ydria als derzeit angesetzter verwalter des oberperkhrichteramts*).⁵⁴

Kot je bilo omenjeno že zgoraj, sta dva dni po Pittonovi smrti njegova bivša oskrbovanca, Gregor in Andrej Haumann, Paradeiserja in Hitzinga prosila za premislek pri imenovanju komisije, ki bo popisala zapuščino. Na hrbtni strani listine so bili najprej navedeni sledeči komisarji: Gregor Rozman,⁵⁵ ljubljanski kanonik in župnik v Šmartnem pri Kranju, Simon Rece (*Reze*), imetnik deželno knežjega nakladninskega urada, Jakob Proj (*Proy*), kranjski meščan in protipisar nakladninskega urada v Kranju, ter Janez Šetina (*Schettina*), mestni svétnik v Kranju. Zadnja tri imena so prečrtana, ob robu dokumenta pa sta navedeni imeni Jurija Semena, tajnika (*secretario*) deželnega vicedomskega urada, in Jerneja Olbna (*Bärtlme Olben*), kranjskega mestnega sodnika.⁵⁶

Henrik Paradeiser in Burkard Hitzing sta še isti dan, torej 19. julija, pokojnikovo premoženje vzela v sodno varstvo oziroma uvedla zaporo pokojnikovega premoženja ter komisarjem naročila, naj popišejo Pittonovo celotno zapuščino (*ganze verlassenschaft nit allein in die ordenliche Spörr genommen, sondern auch ... ordentlich beschreiben vnnd inuentiert werden solte*). Omenila sta tudi, da sta ju brata Haumann, kot pretendenta za dediščino, prosila za menjavo komisije. Za komisarje popisa zapuščine so bili imenovani Gregor Rozman, Jurij Semen in Jernej Olben.⁵⁷

Te tri osebe nato najdemo kot podpisnike zapuščinskega inventarja, ki je bil zaključen 14. avgusta 1635. Pisec inventarja je bil neimenovani pisar vicedomske pisarne, na enem mestu ga lahko zasledimo v besedilu.⁵⁸ Na podlagi prošnje⁵⁹ je popisu prisostvoval Jurij Nikolaj Pittorfer, kot pravni zastopnik (*curator ad lites*) dedičev po Mihaelu Vutaliču (*Wuthalitsch*)⁶⁰ in drugih interesentov.

54 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 78; Valentinitich, *Deželnoknežji rudnik*, str. 303.

55 Bil je tudi apostolski protonotar (Koblar, Ljubljancani 17. stoletja, str. 223).

56 AS I, šk. 238, zv. 4, f. 73–74. Družina Olben je ob koncu 16. in v 17. stoletju v Kranju sodila v vrh meščanstva. Jernejev oče Jakob je bil trgovec s siti, leta 1598 je bil mestni sodnik. Jernej je bil mestni sodnik v letih 1635/36, 1645–47 in 1653/54 (*Žontar, Zgodovina mesta Kranja*, str. 190, 208).

57 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 67–69.

58 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 94.

59 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 75–76.

60 Mihael Vutalič se v Pittonovi pisni zapuščini omenja dvakrat. Najprej kot avtor poizvedbe glede pretendentov o neki dediščini, njegova pa je bila tudi zadolžnica (*schuldschein*) glede posojenih 100 renskih goldinarjev iz dvajsetih let 17. stoletja (zadnja številka pri letnici (162

Poleg omenjenih so bili prisotni še Jernej Pacher kot upravnik urada višjega rudarskega sodišča na Kranjskem in Goriškem, sicer pa rudarski upravitelj v Idriji, ter drugi pretendenti za Pittonovo dediščino (*Pithonischen anmassenden erben*).⁶¹

PREGLED VSEBINE ZAPUŠČINSKEGA INVENTARJA

Zapuščinski inventar po Ulriku Pittonu hrani Arhiv Republike Slovenije v fondu Vicedomskega urada za Kranjsko, v sklopu fasciklov, ki zadevajo montanistiko, nekoč poimenovanem »Mineralia«. Inventar je razmeroma obsežen, vsebuje 39 listov ali folijev.⁶² Najprej je bila popisana večina pisne zapuščine Ulrika Pittona,⁶³ ki se je nahajala na več lokacijah, in sicer: v majhni omari velike sprednje izbe; v študijski sobi oziroma kabinetu (*stidory*)⁶⁴ v omari z desetimi predali; v dolgi sobi, ob izhodu iz prej omenjenih prostorov; ter v veliki omari zadnje sobe. Še tri dokumente, vse razmeroma pomembne,⁶⁵ pa so našli zunaj glavnih nahajališč pisne zapuščine.

OBLAČILA IN POSTELJNINA

Popis materialne zapuščine se začne z veliko skrinjo, v kateri so bile številne tekstilije, predvsem ženska oblačila, nekoč last ene od njegovih pokojnih žena ali morda kar obeh. Deset kril različnih barv in materialov, izpostavimo lahko krilo iz rdeče kamelje volne (*schamlot*),⁶⁶ okrašeno s srebrnimi vrvicami, pa črno krilo iz damasta (*schwarz tamoschkhener rok*), na robu okrašeno z vrstico, ter krilo iz modrega, napol svilnatega beneškega blaga, ki je bilo na robu prav tako

je počekana). Glede na zapis v popisu inventarja je bil Mihael v času njegove priprave že pokojni (SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 80–81).

61 SI AS I, šk. 238, f. 78, II6.

62 SI AS I, šk. 238, zv. 4.

63 Dokumenti so zavedeni pod 88 zaporednimi številkami, ponekod je bilo tudi več dokumentov, združenih v svežnje (*pakhetl*). Pogosto je naveden le neke vrste »naslov« dokumenta, v nekaterih primerih pa je nekoliko podrobneje predstavljena tudi njegova vsebina.

64 Iz *Studori* oziroma *Studierstube* (Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 20, stolpec 290).

65 Prvi dokument je bilo kupno pismo ljubljanskega škofa Hrena za Pittona in ženo Uršulo glede vrta pred zgornjimi mestnimi vrati (*garten vor den obrig statt tohr gelegen*), gotovo v Kranju. Drugi je bilo ščitno pismo glede hiše, ki jo je Pitton kupil od nekega Killerja in je mejila na njegovo veliko hišo. Tretji dokument pa je bila pobotnica za davek na hubo Kutina (SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 109).

66 V slovenščino prevajamo kot »kamelot«. Šlo je za zelo cenjeno vrsto volne, pogosto kameljo (Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 14, stolpec 2119; *Slovar Hipolita Novomeškega*, s. v. kamelot). Ker je kamelot omenjen na več mestih, se zdi na mestu vprašanje, ali gre res povsod za tovrstno tkanino.

okrašeno s tremi vrvicami. Tri krila so bila slabše ohranjena. V skrinji je hranil tudi večje število različnih vrst nogavic, med drugim svilene nogavice s srebrnimi nitkami, iz črnega damasta je bil del ženske obleke (*hielkokhl*). Poleg drugih kosov oblačil, kot so plašči, črn svilnat telovnik (*ain schwarz atloßes leibl*)⁶⁷ ter avba iz koprivne preje z vdelanim zlatom in granati, je imel Pitton v skrinji tudi druge kose ženske noše in okrasja. In sicer venec z biseri in granati ter več ženskih pasov, prav tako okrašenih z biseri in srebrom, en ženski pas je bil srebrn in pozlačen, dva pa sta bila izdelana iz srebrne žice (*von gueten gezogenen silber*).⁶⁸

Lastna oblačila je Ulrik Pitton hranil v drugi skrinji večjih dimenzij. Vsebovala je sedem pretežno starih parov hlač različnih barv in materialov (iz mezlana (*schaia*),⁶⁹ volne, kamelota in damasta), sedem krajših jopičev oziroma telovnikov (*wamaß*),⁷⁰ kamižolo iz belega platna, dva ponošena plašča⁷¹ in še en slabše ohranjen plašč iz kamelota (*geschlechten schamlotner mantl*).⁷² Pittonova osebna garderoba je bila torej že razmeroma stara in ne v pretirano dobrem stanju, kar je glede na njegovo starost in oslabeledost v zadnjih letih življenja tudi razumljivo.

Oblčila svoje pokojne žene je Ulrik hranil še v veliki omari (*einer grossen almär*),⁷³ kjer je bilo sedem krajših ženskih jopičev (*wamaß*) različnih barv in materialov. In sicer iz vijoličasto rjavih žameta in damasta, črnega žameta, modrega damasta ter smaragdno zelenega (*sittichgrün*)⁷⁴ in temnorjavega (*schwarz naglfarben*)⁷⁵ damasta,

ki sta bila na robu okrašena z zlatimi vrvicami. Poleg tega je bilo v omari še osem predpasnikov, osem kosov oblačila za prekrivanje vratu, neke vrste šalov, ki so bili slabše kakovosti (*geschlechte halßpfatten*), šest ženskih peč in dva steznika (*mieder*). Prvi je bil iz črnega žameta, okrašen z zlatimi vrvicami ter pozlačenimi srebrnimi sponami (*sporlen*), drugi pa iz temnordečega (*schwarz blüttigen*) damasta s srebrnimi sponami.⁷⁶

Posteljino je hranil v veliki »lepi« in okovani skrinji. Med štirinajstimi pari rjuh (*leylacher*)⁷⁷ so bili štirje pari »lepi« in okrašeni s čipkami ter vrvicami, trije so bili slabše kakovosti, drugi pa namenjeni vsakodnevni uporabi. V skrinji je imel obsežno zalogo namiznih prtov (23) in brisač (30) (*handtuecher*). V isti skrinji je hranil še del ženinih oblačil: 22 predpasnikov, od teh deset zelenih (*spinnattene fürtüecher*) in okrašenih, dvanajst pa slabše kakovosti, pet belih volnenih kamižol, devet »šalov« (*halß pfatten*) in devet običajnih ovratnikov. Sledijo pokrivala, in sicer osem avb (od teh šest zelenih in starih) in šest običajnih ženskih peč (*gemaine frauen petschen*). V okrogli škatli je bil bel sukanec ter različne vrste klekljanih izdelkov in čipk (*allerlei sorten khlekhlerwerch vnd spiz*). Glede na zaporedje zapisa je bil v skrinji še lep žalni oziroma pogrebni pas (*clag gürttl*).⁷⁸

Velika omara z ženinimi oblačili je bila v inventarju navedena takoj za vrečo z maso 9 $\frac{3}{4}$ funta (5,46 kg), v kateri so hranili precejšnje količine blaga, morda namenjenega trgovanju. Skupaj je bilo 34 laket (*stab*) platna, dvonitnika (*zwilllich*) in grobega lanenega prediva (*rupfen*).⁷⁹ Preostalo blago je bilo navedeno v vatlih (*elle*) – 19 $\frac{1}{4}$ vatlja platna, damasta (sive, rjave in črne barve) in španskega tafta⁸⁰ (*spanisch tafet*).⁸¹

67 Atlas je gladka, šelesteča in bleščeča vrsta svile, pa tudi vezava pri mehkejših tkaninah (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 1*, stolpec 594; Baš, *Oblačilna kultura*, str. 20; SSKJ, s. v. »atlas«).

68 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 90–92.

69 Mezlan je tkanina iz lanene osnove in z volnenim votkom, običajno v platneni vezavi (Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar*, s. v. šaja; Baš, *Oblačilna kultura*, str. 20; SSKJ, s. v. mezlan).

70 Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch 27*, stolpec 1442; Žvanut, *Od viteza*, str. 183; Žmuc, *Zapuščina*, str. 261, 264.

71 Prvi je bil črn iz mezlana (*schaia*), podložen z rdečim damastom, na robu pa okrašen z vrvico. Med popisom premoženja je bil predložen pisarju vicedomske pisarne (*ist den vizdombschen canzlei schreiber bei idem Inuentur presentirt worden*). Drugi je bil žalni oziroma pogrebni (*clag mantel*), za čas pogreba – najverjetneje Pittonovega – je bil posojen Juriju Plavcu, železarju iz Železnikov.

72 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 92–94.

73 Velika omara za oblačila je prav v tem času v srednji Evropi postajala vedno bolj razširjena, povsem pa se je uveljavila v drugi polovici 17. stoletja (Bučić, *Stanovanjska kultura v baroku*, str. 6).

74 Grimm, *Deutsches Wörterbuch 16*, stolpec 1260.

75 Maja Žvanut je *naglfarb* prevajala kot kovinsko modro, medtem ko v Grimmovem slovarju najdemo prevod rjava oziroma temna barva (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 13*, stolpec 266; Žvanut, *Od viteza*, str. 185).

76 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 96–97. Za materialno kulturo predstavnic plemiškega sloja iz poznega 17. stoletja prim. Škofljanec Jagodic, *Premoženje treh plemkinj*, str. 279–289.

77 Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch 12*, stolpec 694; Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 620.

78 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 94–96.

79 Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 840. Dvonitnik je groba in močna tkanina iz lanu ali konoplje (SSKJ, s. v. dvonitnik). Baraga *rupfen* prevaja kot »hodnično platno« (Baraga, *Grad Mirna*, str. 12–13).

80 Gre za gosto, gladko in neprožno svileno blago, pogosto natkano na platno (Baš, *Oblačilna kultura*, str. 20; SSKJ, s. v. taft).

81 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 96. Platno je imelo na Kranjskem posebno mero, laketa, v nemščini so jo označevali kot *stab*. Tudi *elle* (vatel) je v virih pogosto pomenil podobno, torej kranjsko mero za laketa, ker pa imamo v tem primeru dve različni oznaki navedeni skupaj, moramo dopuščati tudi možnost, da je pri vatlu dejansko šlo za dunajsko mero vatlja. Dunajski vatel je meril ok. 77,75 cm, kranjska laketa pa je bila približno 3,5-krat daljša in je merila ok. 276 cm (Vilfan, *Prispevki*, str. 59–63).

V manjši sobi, do katere se je dostopalo iz kuhinje (*in der khlein camer von der khuchl vber*), sta bili še dve skrinji. V prvi je bilo 24 štren belega mikanega lanu (*weiße reissene stren*)⁸² z maso 19 funtov (10,6 kg), v drugi pa so bile poleg predvidoma manjše mize slabše kakovosti različne vrste vezenega platna (*geschnierts leingewandt*), šest raznih slabših prtov (*geschlechte teüch*), star in raztrgan kos ženskega oblačila iz sukna (*tüchene frauen hulstern*), dve novi laneni konjski vpregi (*neue harrene Roßspan*) in dobra bela odeja »valencijan-ka« (*quette weise valenzia*).⁸³

KOVINSKO POSODJE

V veliki omari je bilo poleg ženinih oblek še za 121 funtov (67,8 kg) kositrnega posodja (*zin as-sach*), ki so ga popisovalci zgolj stehtali, niso pa ga podrobneje opredelili.⁸⁴ Natančneje so se lotili popisa kositrnega posodja v t. i. sprednji izbi (*fordern stuben*), kjer je bilo skupaj za 133 funtov (74,5 kg) posodja. Točenju pijač je služilo 22 ročk različnih velikosti,⁸⁵ hrano pa so stregli v 23 skledah in na 40 krožnikih. Poleg jedilnega posodja je bil še umivalnik z ročko (*gießpekh sambt den khandl*), polivanju pa sta verjetno služili še dve ročki z mero maslja.⁸⁶

Bistveno dragocenejše od kositrnega je bilo srebrno posodje, ki ga je Pitton hranil v manjši okovani skrinjici, nekje v bližini zgoraj omenjene velike omare, v kateri so bila ženina oblačila in kositrno posodje. Komisarji so najprej zavedli pozlačeno srebrno čašo (*becher*), ki je imela maso 38 lotov (665 g)⁸⁷ in je bila najverjetneje najdragocenejši kos srebrnine v Pittonovi lasti. Približno pol lažja je bila očitno manjša, a prav tako pozlačena srebrna čaša s pokrovom (*pecherl sambt den vber dekhl*) in maso 22 lotov (385 g). Sledile so štiri manjše, delno pozlačene srebrne čaše ter srebrna in delno pozlačena sladkornica (*zukherpixen*) s

Kositrna ročka s podstavkom iz 17. stoletja je bila najverjetneje izdelana v neznani južnonemški kositrarski delavnici (Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 17769, foto: Tomaž Lauko).

pokrovom in maso 13 lotov (228 g).⁸⁸ Razmeroma majhna je morala biti pozlačena srebrna pivska posoda, morda skodelica (*trinkhschale*), saj je imela maso le 10 lotov (175 g). Bistveno večja je bila starinska (*altvatterische*)⁸⁹ srebrna in delno pozlačena ročka,⁹⁰ ki je bila prvotno najverjetneje last njegove žene oziroma njenih prednic, saj je označena kot »ženska« (*frauen khandl*). Poleg posodja je Pitton hranil in uporabljal tudi srebrni pribor, navedene so sicer le žlice, ki jih je bilo skupaj 23 in v skupni masi 51 lotov (893 g). Dvanajst je bilo delno pozlačenih, štiri so bile starejše, dve pa zlomljeni.⁹¹

82 *Stren* lahko prevajamo tudi kot mero za volno, prejo in sukanec (Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 944).

83 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 102. Valencijan-ka je posebna vrsta odeje (Žmuc, *Zapuščina*, str. 264).

84 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 97.

85 Tri so bile zelo velike in so držale dva bokala (*topelte viertl khandl*), štiri so držale bokal, petnajst pa je bilo polovičnih (*halb khandl*) in so zadoščale za pol bokala (polič). Tu moramo računati na ljubljansko oziroma kranjsko mero bokala, ki je držala 1,655 l (Vilfan, *Prispevki*, str. 52–55). O kositrnem posodju v obravnavanem času gl. Haedeke, *Zinn*, str. 152–193; Žargi, *Kositer*, str. 16–24; Oitzl, »Srebro malega človeka«, str. 338–339.

86 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 99. Dunajski maselj je meril približno četrt bokala (4,1 dl).

87 Eden izmed pomenov término »lot« je tudi utežna merska enota za plemenite kovine. Enakovreden je 17,5 g (SSKJ, s. v. lot; Štuhec, *Rdeča postelja*, str. 113).

88 Srebrna sladkornica sodi med za tisti čas enega bolj neobičajnih predmetov v Pittonovi zapuščini. Še sredi 17. stoletja so bile sladkornice, še posebej iz srebra, redke tudi med plemstvom, statusni simbol pa je sladkor ohranil tudi v 18. stoletju (Štuhec, *Rdeča postelja*, str. 119).

89 Gl. Grimm, *Deutsches Wörterbuch I*, stolpec 274.

90 Imela je maso 25 lotov (438 g).

91 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 97–99. Jedilni pribor se v popisu inventarja omenja le na tem mestu. Predvidevamo lahko, da je imel Pitton tudi nekaj jedilnih žlic iz kositra, verjetno so bile spravljene v veliki omari, skupaj z ženinimi oblekami, kjer kositrno posodje ni bilo podrobneje opredeljeno. Možno je, da vilic še ni uporabljal, saj sredi

POHIŠTVO IN POSTELJNA OPREMA

Pittonovo domovanje je bilo bogato založeno s shrambenim pohištvom, ki je imelo verjetno še pretežno renesančne oblike.⁹² V treh omarah je hranil pisno gradivo, tri velike skrinje in velika omara so služile hrampi oblačil in posteljnine, v manjši okovani skrinjici pa je čuval srebrnino. Najbolj reprezentančen kos pohištva je bila gotovo kredenca (*credenz almar*),⁹³ na kateri je bilo razstavljenih 16 globokih krožnikov iz majolike (*maiol[ische] conuect tälller*), tri posode za sadje in umivalnik z ročko.⁹⁴ Kredenca je stala v prvi sobi pri izhodu iz izbe (*der erste camer aus der stuben*), v kateri so stale še tri mize in dve prazni skrinji. Ena miza je bila štirikotna, na njej je bila stara in raztrgana preproga iz Nürnberga (*Nürbergerischer alter zerister tewech*), starejša miza je bila prekrita s prav tako raztrgano turško preprogo (*zerister türkischer tebeh*),⁹⁵ tretja pa je bila dolga igralna miza. Dve skrinji sta stali še v sprednji izbi, poleg kositrnega posodja; ena je bila poslikana in prazna, druga pa slabše ohranjena, v njej so bile sveče iz loja (*insletener kherz*) z maso 12 funtov (6,7 kg).⁹⁶

Poleg sobe s kredenco je imela Pittonova hiša v Kranju še en reprezentančni prostor, ki je glede na inventar verjetno služil kot jedilnica. Komisarji so ga poimenovali »velika izba« (*in grossen stuben*), v kateri je bilo kar 27 kosov pohištva. Od petih miz so bile tri štirikotne, ena je bila pisalna in razmeroma dolga, zadnja pa majhna in okro-

Stol z oblazinjenim sedežem, rezljan les, 17. stoletje (Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 3838, fotodokumentacija Oddelka za zgodovino in uporabno umetnost NMS).

gla. Najverjetneje je bilo na mizah razporejenih tudi trinajst različno velikih vrčev oziroma ročk iz majolike (*maiolische khrieg*).⁹⁷ Ob mizah je stalo sedežno pohištvo – dvanajst preprostih stolov ali

17. stoletja niti med plemstvom niso bile povsem uveljavljene, čeprav so bile že razmeroma dobro poznane (Štuhec, *Rdeča postelja*, str. 115–117; Kos, *Največja*, str. 193). Bolj je zanimivo, da ni navedenih kuhinjskih nožev, zato bi lahko sklepali, da jih komisarji niti niso popisali.

92 Bučič omenja, da je stanovanjsko pohištvo na Slovenskem baročne oblike dobilo šele v drugi polovici 17. stoletja, v desetletjih pred tem pa je bil čas prehoda iz renesanse v barok (Bučič, *Stanovanjska kultura v gotiki in renesansi*, str. 13–17; Bučič, *Stanovanjska kultura v baroku*, str. 4–10).

93 Kredenca je tip sestavljenega pohištva, pogosto gre za kombinacijo odprtih polic, ki so služile razstavljanju dragocenejšega jedilnega posodja in pribora ter prtov, z zaprtimi omaricami (Bučič, *Stanovanjska kultura v baroku*, str. 7).

94 Pri posodah za sadje in umivalniku material ni naveden.

95 Preproge v 17. stoletju še niso prekrivale tal, temveč predvsem kose pohištva, poleg miz tudi skrinje, klopi in klečalnike. Najpogostejše so bile prav turške preproge (Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 96).

96 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 99–100. Med Pittonovo stanovanjsko opremo zaman iščemo ure, ki so bile v prvi polovici 17. stoletja na Slovenskem še razmeroma redke, pojavljajo se predvsem med plemstvom. Mehanske stenske in namizne ure so se med (bogatejšim) meščanstvom postopno razširile v drugi polovici 17. stoletja, mehanske žepne ure pa so bile vse do konca 18. stoletja rezervirane pretežno za premožnejše sloje (Bučič, *Ure*, str. 15; Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 108).

97 Majolika (poznana tudi kot fajansa) je tehnika izdelave keramike iz posebne vrste gline, njena glavna tehnična značilnost pa je glazura z dodatkom kositra, ki je zaradi tega dobila belo barvo. Iz majolike so izdelovali različno kuhinjsko posodje, na Slovenskem je bila zelo priljubljena uporaba ročke za točenje vina. Po tehniki izdelave je ime dobila tudi oblika posode, značilna za majoliko, in sicer ročka s kroglastim trupom in trilstnim ustjem. Trebuhu ročk so bili poslikani, najpogostejše z verskimi, živalskimi ali rastlinskimi motivi, pogoste so bile tudi poslikave družinskih grbov. Na Slovenskem je bila ta vrsta keramike v 17. stoletju zelo razširjena, predmeti so bili izdelani v italijanskih deželah, predvsem v Faenzi z okolico (Kos, *Največja*, str. 194–195; Kos, *Majolika*, str. 29–29; Kos, *Zgodovina majolike*, str. 30–42).

naslonjačev (*ainfache ... seseln*) in šest »dvojnih« (*topelte sesel*) je imelo sedeže prevlečene z rdečim usnjem, manj ugledni pa so bili trije preprosti stoli (*ainfache stiel*).⁹⁸ Oprema je vključevala še stenski umivalnik (*gießpekh an der wanth*), prostor pa je krasilo deset velikih in lepih oljnih barvnih slik (*schöne grosse pildertaflen von öll farben*),⁹⁹ a motivov likovnih upodobitev popisovalci niso navedli.¹⁰⁰

Posteljno pohištvo in oprema sta se nahajala v zadnji sobi (*in der hindter camer*), ki je morala biti glede na zaporedje popisa nekje v bližini t. i. prednje sobe ter je glede na inventar očitno služila spalnici zakoncev. Poleg dveh posteljnih ogrodij oziroma posteljnjakov (*spampetter*)¹⁰¹ z zavescami so bile v tem prostoru še štiri pernice (*feder petter*),¹⁰² pet vzglavnikov (*polster*) in štiri običajne odeje (*gemainer khaltter*). Prenočevanju gostov je bila najverjetneje namenjena »reprezentančna soba« s kredenco, v kateri je Pitton hranil pomožno oziroma zlozljivo posteljo (*raißpett*)¹⁰³ z dvema pernicama, tremi vzglavniki in odejo. Odvečno oziroma dodatno posteljno opremo je imel spravljeno v izbici ob hodniku (*im stibel am gang*), kjer so bila tri posteljna ogrodja, pet različnih pernic,¹⁰⁴ sedem vzglavnikov, dve odeji (*khölter*), blazina (*khiß*) in volnena posteljna odeja (*khozen*).¹⁰⁵ Preostalo posteljno pohištvo se je nahajalo v različnih prostorih. V veliki izbi, domnevni jedilnici, je bilo posteljno ogrodje z zeleno zaveso iz tekstila slabše kakovosti (*spampeth mit der fürhang von*

Ročka za vino, majolika, Faenza ali Abruzzi, začetek 17. stoletja (Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 10893, foto: Tomaž Lauko).

grünen grobgrienen),¹⁰⁶ dve pernici in štirje vzglavniki. Posteljno ogrodje, pernica, vzglavnika in dve prevleki so bili v t. i. prvi sobici (*in dem ersten camerl*), v zadnjem kabinetu (*in der letzen stodory*) pa posteljno ogrodje, pernica, žimnica (*madraz*), trije vzglavniki, blazina in odeja.¹⁰⁷

OROŽJE

Popisu stanovanjske opreme sledi orožje (*mans wehren*), a lokacija v hiši ni navedena. Ob smrti je imel Pitton razmeroma skromno oborožitev, in sicer par pištol skupaj s smodnišnico in napenjalom (*1 par verkoste terzerollen sambt der Puluerflaschen vnd spanner*)¹⁰⁸ ter dva palaša (*palaſch*).¹⁰⁹

KLETNI PROSTORI

Zatem sledi popis premoženja v kleti, kjer je imel Pitton predvsem vinske sode in žito, glede na velike količine bi lahko domnevali, da je šlo za

⁹⁸ Tu se samo po sebi postavi vprašanje, kakšna je bila dejansko razlika med preprostimi *sesel* (*Sessel*) in *stiel* (*Stuhl*). »Preprost *sesel*« (kot navedeno je bil prevlečen z rdečim usnjem) bi lahko razumeli kot oblazinjen stol brez naslonjal ali z naslonjali za hrbet, morda tudi za roke, »dvojni *sesel*« kot udobnejši in večji oblazinjen stol ali naslonjač, »preprost *stiel*« pa le kot običajen stol brez prevlek in naslonjal. Stoli, označeni kot *sesel*, so bili morda tudi okrašeni z rezljano motiviko, čeprav na to popisovalci niso namignili.

⁹⁹ Za interpretacijo tērmina prim. Košak, *Žanrske upodobitve*, str. 10.

¹⁰⁰ SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 102.

¹⁰¹ Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch 16*, stolpec 1892; Žvanut, *Od viteza*, str. 181.

¹⁰² *Federbett* je odeja, napolnjena s perjem (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 3*, stolpec 1398; Žvanut, *Od viteza*, str. 181; Baraga, *Grad Mirna*, str. 28–29).

¹⁰³ Za prevod prim. Žmuc, *Zapuščina grofa*, str. 264; Baraga, *Grad Mirna*, str. 42–43.

¹⁰⁴ Ena od njih je bila navedena kot *tuechendt*. Načeloma gre za blazino, napolnjeno s perjem, torej s podobnim pomenom kot *Federbett*. Ker sta bili navedeni obe vrsti blazine, lahko predvidevamo, da sta se med sabo nekoliko razlikovali (prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch 22*, stolpec 1476).

¹⁰⁵ Za prevod tērmina Kotze gl. Grimm, *Deutsches Wörterbuch 11*, stolpec 1902; Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 571.

¹⁰⁶ Pri oznaki *Grobgrün* gre običajno za volneni, včasih tudi svileni tekstil slabše kakovosti (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 9*, stolpec 412).

¹⁰⁷ SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 99–101.

¹⁰⁸ Tovrstna pištola je delovala na kolesni mehanizem (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 21*, stolpec 262).

¹⁰⁹ SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 103. V 17. stoletju »palaš« najpogosteje označuje konjeniški enorezni meč s širokim in ravnim rezilom, običajno z ročajno košarico, podobno kot pri sablji (*Terminološki slovar*, s. v. palaš).

trgovsko blago. V vinski kleti je bilo enajst različno velikih vinskih sodov, v enem od njih je bilo vipavsko vino (*wipacher*). Žito je hranil v spodnjem delu kleti, v skrinjah in sodih. V prvi skrinji je bilo pet starov¹¹⁰ pšenice, v drugi štirje stari rži in tri četrt stara pšenice. V velikem sodu s prostornino štirih starov je bilo proso (*hiersch*), v dveh manjših za štiri stare ječmena, v še enem manjšem sodčku pa sta bila dva mernika¹¹¹ prosa (*mernikh*). V kleti je bilo tudi orodje in posodje, med drugim velik, z oljem napolnjen bakren kotel (*khupfener khösl*) z maso 44 funtov (24,6 kg), liv za točenje vina (*wein gieser*), dva svedra, poln zaboj sit ali rešet (*ain lagl vol mit ausgreitrach*),¹¹² dva nosilca oziroma sestavna dela mlinske vetrnice (*zwen mehl balkhen*),¹¹³ dve rešeti (*reittern*), vedro in gnojne vile. Pitton je v tem delu kleti hranil tudi stavbne elemente, in sicer okoli 3000 gradbenih žebeljev (*vngefer bei 3000 zesiner negl*),¹¹⁴ dva železna tramova, večji kos tračnega železa (*schin eysen*) in za 30 funtov (16,8 kg) morda starega železa (*ren eisen*).¹¹⁵

Kar šestnajst vinskih sodov različnih velikosti ter še šest majhnih sodčkov oziroma zabojev z vinom (*lagl*) je bilo v posebnem kletnem prostoru, imenovanem »repna klet« oziroma repnica (*rueben kheller*). Tu sta bila shranjena še dva majhna sodčka za kis, posoda z zeljem (*krauth potting*),¹¹⁶ kopalna kad (*ein padt wannen*),¹¹⁷ tri stara, z železom okovana kolesa in preprost stol (*ein einschi-*

chtiger stuel).¹¹⁸ Klet je imela še en, najverjetneje precej majhen prostor, ki so ga poimenovali »zeljna klet« (*khraut kheller*). V njem je bilo pet lesenih posod (*poting*), ena od njih je bila napolnjena z zeljem, in naprava za mletje oziroma predelavo mesa (*fleisch syb*).¹¹⁹

DVORIŠČE S HLEVOM

Zatem so komisarji popisali inventar na hišnem dvorišču in v hlevu. Na dvorišču je bila okovana tehtnica, dve okovani, a polomljeni kolesi in Ulrikovo jahalno sedlo z uzdo (*zämb*).¹²⁰ V hlevu je bila posteljnina za hlapca, in sicer par rjuh iz grobega lanu in odeja (*im stal ein par rupfene leilachen vnd ain khosz so die khnecht gebrauchen*) ter nekaj orodja: gnojne vile, slabša ročna sekira (*geschlechter hand hakhen*) in ročna žaga.¹²¹

KUHINJSKI PRIPOMOČKI

Kuhinjski pripomočki (*khuchlgschier*) so v inventarju zavedeni brez podrobne navedbe lokacije, bili so v kuhinji, ki se v popisu omenja zgolj enkrat. Največ je bilo različnih kotlov in posod, med materialom pa je prevladoval baker. Zavedeni so bili trije majhni bakreni kotli, dve ponvi oziroma posodi za peko tort (*tortten pfann*), dva možnarja s tolkaloma, velika bakrena skleda (*grosse khupfernes pekh*) ter oprema za peko mesa, in sicer tri nabodala (3 *prattspieß*), rešeto oziroma mreža za peko (*rost*) in železna veriga za ognjišče (*feuer khetten*). Pomivanju sta služila velik kotel (*grosser secht khesl*)¹²² in verjetno tudi bakreno vedro. Med pripomočki velja omeniti še tehtnico (*schnel wag*)¹²³ z utežjo 2 centa in 12 funtov (118,7 kg) ter dve siti za moko. V rubriki kuhinjska oprema so popisovalci navedli še posteljna grelca (2 *skhaldaleto*), dvanajst svečnikov (deset medeninastih in dva železna) ter medeninaste škarje za stenj (*liechtpinzen*).¹²⁴

110 Čeprav natančna vrsta merske enote ni opredeljena, gre najverjetneje za ljubljanski star, ki je imel okoli 106 litrov oziroma okoli 0,636 m³ prostornine. Skrinja bi morala imeti precej velike dimenzije in tudi v inventarju je označena kot takšna (*grosse traidt truhe*) (Vilfan, Prispjevki, str. 42–49).

111 Tu je prostorninska žitna merska enota zapisana v slovenski obliki. Računati moramo z ljubljansko oziroma kranjsko mero mernika, ki je bil enakovreden četrtini stara, torej približno 26,5 l (Vilfan, Prispjevki, str. 44–46).

112 Verjetno pravilno *Ausgereiter* (Grimm, *Deutsches Wörterbuch I*, stolpec 874).

113 Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch 12*, stolpec 1866.

114 Oznaka *zesiner negl* pomeni vrsto dvokrakih gradbenih žebeljev (*Ceseni*), ki so sodili v t. i. levantinski sortiment. Gre za žebelje, ki so jih vse do 19. stoletja množično izdelovali v žebeljarskih središčih na Slovenskem in izvažali v italijanske dežele (Gašperšič, *Vigenjc*, str. 43–47; Florjančič, *Žebelj in vijak*, str. 19–22).

115 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 104–105.

116 Pravilno *Bottich* oziroma *Pottich*, kar Hudelja prevaja kot kad ali čeber. Gre za običajno leseno posodo brez ročajev, večjih ali srednje velikih dimenzij (Baraga, *Grad Mirna*, str. 14–15; Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 173).

117 Umivanje v kopalnih kadeh so v 16. stoletju začeli opuščati, zato je bila kopalna kad sredi 17. stoletja na Kranjskem razmeroma redek kos inventarja, vsaj med plemstvom. V primerih, ko je bila zavedena v zapuščinskih inventarjih, je bilo njeno nahajališče podobno kot v Pittonovi hiši, torej med posodami z zeljem in repo (Štuhec, *Rdeča postelja*, str. 137–139).

118 Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch 3*, stolpec 269.

119 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 105.

120 Pravilno *Zaum* (Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 1155).

121 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 106.

122 Običajno je šlo za bakren kotel brez nog, ki je služil pomivanju, morda tudi pranju perila (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 15*, stolpec 2797).

123 Gre za preprosto vrsto drsne tehtnice, običajno z le eno utežjo, ki jo je mogoče hitro pomikati (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 15*, stolpec 1310; Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 870).

124 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 106–107. Pravilno *Liechtputze* (Grimm, *Deutsches Wörterbuch 12*, stolpec 889). V 17. stoletju so bili medeninasti svečniki že precej razširjeni, bistveno redkejši so bili srebrni, ki so pogosto nastopali v parih (Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 97).

Grelec za posteljo iz bakrene pločevine datira v 18. stoletje (Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 7039, foto: Gašper Oitzl).

Ilustracija drsne tehtnice (schnellwag) v popisih orožarn Maksimilijana I. (Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 10824, fol. 25).

PODSTREŠJE IN SHRAMBA

Popis se je nato nadaljeval na podstrešju, ki je bilo glede na navedbo lokacij očitno dvonivojsko. V prvi etaži podstrešja (*auf der ersten obern poden*) je zopet navedeno žito in drugi kmetijski pridelki.

Med žitom so bili trije merniki ajde in dva mernika prosa ter še ena prazna skrinja za žito. V zgornjem podstrešju (*auf der höchsten poden*) je Pitton hranil šest mernikov boba (*pann*), dva mernika orehov sta bila v manjši skrinji, v istem prostoru pa je bilo še enajst ustrojenih kožuhov (*gearbeithe fel*), od tega sedem kozličjih in štirje telečji. Nato je navedena še hrana v obokani shrambi za živi-

Medeninasti svečnik s škarjami za stenj, 17. stoletje (Narodni muzej Slovenije, inv. št. N 17730, 532, foto: Tomaž Lauko).

la (*speiß gwolbel*), kjer so hranili štiri kose slanine (4 *pachen spekh*)¹²⁵ in osem nabodal s prekajenim svinjskim ter govejim mesom (8 *speiß mit gesalchten schwainen vnd rindtflleich*). V drugi sobi blizu stopnic je bila še velika skrinja za žito, v kateri so bili štirje stari ajde in dva mernika pšenice.¹²⁶

RAZNI DRUGI PREDMETI

Na različnih lokacijah po hiši in ob njej (*im haus herumb*) so komisarji našli še pet preprostih in tri dolge letve (*läustiel*), majhno bakreno skledo ter petnajst lepih kristalnih kozarcev (15 *schöne cristallen trinkhgleser*). Ker gre za reprezentančne izdelke iz dragocenega materiala,¹²⁷ je precej nenavadno, da so zavedeni brez natančne lokacije in poleg običajnih, vsakodnevnih predmetov. Na prav tako navedeni lokaciji je bila popisana vsebina škatle (*skhatl*), v kateri je bilo 322 gumbov različnih barv (sivi, zeleni, rjavi, beli in črni), večinoma izdelanih iz svile. Zraven škatle so bile še večje količine blaga, in sicer: 6 vatlov pozlačenih trakov blaga (*vngefer bei 6 elen gulden pösämän*),¹²⁸ 12 lotov različnih vrst barvane svile, 5 vatlov črnih in z zlatom vdelenih ozkih vrvic (5 *eln schwarz mit gold eingetragne schmale schnierlen*), dva ducata rjavih podsedelnih odej (*tscheprägen*),¹²⁹ 22 majhnih štren niti (22 *khleine zwirren strendlen*) in 9 1/2 lotov črne fine svile (*vilasel seiden*). Poleg blaga je bilo še nekaj kosov pohištva, in sicer majhna in prazna pisalna miza s petimi predali,¹³⁰ majhna poslikana otroška skrinjica in dve prazni skrinji za tehtnico z zapahom. Zatem so navedeni še 4 vatlji oranžne svilene tkanine (4 *elen pamarantschen farben fioret*),¹³¹ ustrojene kravja in dve telečji koži ter dva telečja kožuha. V bližini so bili še trije poslikani starinski glineni zaboji (3 *altvatterische gemahlte erdene khrieb*),¹³² v neki (pletenu) košarici

(*khorbel*) pa je Pitton hranil približno 3000 ostrešnih žeblicev (*scharnegl*).¹³³

PRISTAVA

Popisu v kranjski hiši je sledil popis zapuščine na Pittonovi pristavi pred mestom. Tam so hranili pridelke košnje; do sredine avgusta so pokosili še otavo (*gruemath*).¹³⁴ Skupaj je bilo travnih pridelkov za 64 vozov (*fueder*),¹³⁵ pri čemer je prevladovalo seno (*hey*; 47 vozov). Poleg tega so popisali še dve različni vrsti slame (*fertig stro*, *schabstro*) in oves (*habern*). Pitton je na pristavi hranil lesene stavbne elemente, in sicer trinajst desk in štiri late, ter več kosov poljedelskega orodja in pripomočkov: brano (*eggen*),¹³⁶ vile za kidanje gnoja in spravljanje slame (*schtrogabl*), grablje, dva zaboja za gnoj, kmečke sani (*paur schlitten*), verjetno namenjene transportu pokošenih pridelkov, velik sveder, sodarski nož (*raffmesser*),¹³⁷ železen drog, dva železna klina, manjši kramp (*ain halber khramp*) in par oj (*tayxell ain par*). K pristavi je najverjetneje sodil tudi vrt, na katerem je bilo posajeno predvsem *khellkhraut* (*völlig mit khellkhraut angesadt*),¹³⁸ tam pa so hranili tudi 16 starov apna (*khallich*), 20 žaganih desk in voz lat.¹³⁹

Pristavi sledi popis posesti na polju,¹⁴⁰ kjer sta bila vsaj dva kozolca (*harpfen*),¹⁴¹ na katerih so sušili pšenico in rž. Žito so sušili tudi v večjih kopah, ki so jih imenovali »skladanece« (*grosse schöber Scladaneze genandt*)¹⁴² – poleg dveh kop in pol pše-

125 V inventarju je lokacija zapisana kot *In der speiß Camer*, zavedena pa je med obema etažama podstrešja. Kljub temu lahko predvidevamo, da je šlo za zgolj eno in ne dve različni shrambi. Za prevod *pachen spekh* prim. Baraga, *Grad Mirna*, str. 14–15.

126 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 107–108. Za prevod *gesalchten fleisch* oziroma *geselchtes* prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 5, stolpec 4025.

127 Čisto kristalno steklo so v Benetkah začeli izdelovati sredi 15. stoletja. V 17. stoletju je bila uporaba kristalnih kozarcev že razširjena tudi med plemstvom in meščanstvom na Slovenskem, a je še vedno šlo za dragocen material (Žvanut, *Od viteza*, str. 201–202; Kos, Največja, str. 196; Kos, *Steklo iz 15. in 16. stoletja*, str. 16).

128 Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 13, stolpec 2009.

129 *Terminološki slovar*, s. v. podsedelna odeja.

130 Verjetno gre za kabinetno omarico, kot izraz »pisalna miza« razlaga Lozar Štamcar. To še toliko bolj velja v tem primeru, ko so navedeni tudi predali (Lozar Štamcar, *Shrambno pohištvo*, str. 90–91).

131 Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 3, stolpec 1817.

132 Tërmin *khrieb* oziroma *Krippe* je imel več pomenov.

Lahko bi šlo za košaro, ki pa je običajno pletena in ne poslikana. Možen prevod bi bil tudi »zibelka« ali »jasli«, a so bile zibelke v 17. stoletju na Slovenskem še zelo redke, zato se tudi zaradi oznake, da gre za »starinski« predmet, zdi, da zibelka ni najustreznejša interpretacija (Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 3, stolpca 754–755; *Deutsches Wörterbuch* II, stolpci 2320–2327; Lozar Štamcar, *Stanovanjsko udobje*, str. 108).

133 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 108–110.

134 Prim. Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 438.

135 Vilfan, *Prispevki*, str. 69.

136 Gre za orodje z železnimi zobmi za rahljanje zemlje (SSK), s. v. brana.

137 Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 14, stolpec 634.

138 Po vsej verjetnosti je šlo za neko vrsto zelja, čeprav gre do interpretacije podobnih tërminov v slovarjih bolj v smeri različnih cvetlic ali že pripravljene zelenjave. Prim. Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 10, stolpec 265; Grimm, *Deutsches Wörterbuch* II, stolpec 399; *Pfälzisches Wörterbuch* 14, stolpec 407.

139 SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. III–III3.

140 Tako kot posest na pristavi je tudi ta sklop v inventarju zaveden dvakrat, z dvema različnima pisavama. Ob prvi navedbi je sklop označen kot »imenje« (*im guld*), ob drugi pa kot »polje« (*im veldt*). Glede na popisane pritikline sklepamo, da je šlo za polje.

141 Gl. Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 460.

142 Grimm, *Deutsches Wörterbuch* 15, stolpec 1426; Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 871. Slovenski izraz »Skladaneze« je v obeh primerih zapisan v latinici in podčrtan.

nice so bile na polju tudi tri kope ječmena.¹⁴³ Na polju so bile tri njive, največja je bila imenovana »kos« (*grossen akher, stukh genandt*) in je obsegala 71 ogonov (*piffing*).¹⁴⁴ Med žitom je glavno mesto na vseh treh njivah zasedala ajda, na največji nekaj več kot polovico površine (45 ½ ogonov), na drugi vseh 64 ogonov, na tretji pa je bilo z ajdo posajenih 28 od 32 ogonov. Preostali štirje so bili nasajeni z repo (*rueben*), s katero je bilo nasajenih tudi 6 ogonov na prvi njivi. Na slednji je bilo še 11 ½ ogonov prosa in 8 ogonov *khelkhraut*. Pri tretji njivi je komisija zavedla, da jo je po Ulrikovi smrti pridobil (*an sich mütweis empfangen*) Peter Pitton. Njegovo sorodstveno razmerje do pokojnega ni zavedeno, morda celo namenoma.¹⁴⁵

HUBA

Popis inventarja se zaključuje s hubo Kutina. Najprej so navedli živali; Pitton je tam imel tri konje – eden je bil že star, dva pa sta bila označena kot dobra vlečna konja (*gutte zugross*) –, štirinajst krav,¹⁴⁶ bika in osem koz. Huba je bila opremljena z vozovoma, ki sta bila okovana z železom, plugom z vso opremo, brano, kladivoma, tesarskima sekirama (*holzhacken*) in z dvoje gnojnih vil. Na kozolcu so sušili pšenico, rž in ječmen, na hubi so imeli nasajenih tudi 20 vrstic (*hüplein*)¹⁴⁷ boba in graha (*arbüsen*).¹⁴⁸

SKLEP

Višji rudarski sodnik Ulrik Pitton se v pisnih virih pojavlja razmeroma redko, zato je pri rekonstrukciji njegove življenjske poti zapuščinski inventar izjemnega pomena. S tega vidika je poveden predvsem popis pisne zapuščine, ki je obsegala 88 zaporednih števil dokumentov. Tej sledi popis premožnin v hiši in zemljiške posesti. Hiša v mestu Kranj je bila razmeroma velika, iz inventarja skupno število prostorov ni povsem jasno razvidno, saj so poimenovanja razmeroma nedoločna, pogosto se oznaka nekega prostora ponovi le delno. Sklepamo lahko, da je hiša poleg prostorov v kleti in podstrešja obsegala še štiri sobe (*camer*), dve manjši sobi (*camerl, khlein camer*), dve izbi (*stube*), dva študijska prostora in kuhinjo.

V bivalnih prostorih lahko najdemo trinajst različno velikih skrinj, v katerih je Pitton hranil oblačila, tekstilno blago in sveče, k temu pa moramo dodati še skrinje za žito v kleti. V celotni stavbi je imel štiri omare, v treh so bili pisni dokumenti, v eni pa ženska oblačila in kositrno posodje. Dva prostora sta bila reprezentančne narave, v prvem je stala kredenca z razstavljenimi majoličnimi krožniki, v veliki izbi, ki je verjetno služila tudi kot jedilnica, pa je bilo pet miz, na katerih je bilo 13 majolik (ročk za vino), ob mizah 18 stolov, prevlečenih z rdečim usnjem, na stenah je prostor krasilo še deset velikih slik. Mize so bile različnih oblik, velikosti in namembnosti; na dveh sta bili stari preprogi – ena je bila »nürnberška«, druga pa »turška«. Pitton je na različnih lokacijah v hiši hranil osem posteljnih ogrodi s številnimi pernicami, vzglavniki in odejami, posteljnino pa je imel v veliki okovani skrinji. Oblačila so bila izdelana iz različnih vrst blaga, tudi dragocenejšega, precej kosov moških oblačil pa je bilo starih in slabše ohranjenih.

Če je posodje iz majolike služilo reprezentanci, je Pitton vsakodnevno uporabljal predvsem kositrno posodje, del tega je bil nekoč last njegove žene. Skupaj je bilo v hiši nekaj več kot 140 kg kositrnega posodja, predvsem ročke različnih velikosti, pa tudi skleda in krožniki. Posebno vrednost je imela srebrnina, ki je bila spravljena na varnem v okovani skrinjici in morda tudi zaklenjena. Poleg 23 srebrnih žlic in osmih kosov pivskega posodja, številni med njimi so bili v celoti ali delno pozlačeni, se je Pitton ponašal tudi s srebrno sladkornico. Med imenitnejšim posodjem velja izpostaviti še kristalne kozarce. Tudi druga stanovanjska oprema kaže na to, da je Pitton imel nekaj pod palcem, med drugim lepo število medeninastih svečnikov. Kuhinjska oprema je vključevala predvsem bakrene kotle in skleda, ponev za peko tort in pripomočke za peko mesa.

Iz popisa je mogoče razbrati tudi njegove prehranjevalne navade. Živila, ki so bila navedena v večjih količinah, kot sta na primer vino in žito (pšenica, rž, proso in ječmen), so bila verjetno namenjena trgovini, v manjšem obsegu pa jih je imel tudi za lastno porabo. V ta namen je doma hranil bob, orehe in konservirano meso (slanina ter prekajena svinjina in govedina). V posesti je poleg hiše imel tudi nekaj obdelovalne zemlje, in sicer hubo Kutino ter pristavo pred Kranjem, ki je vključevala polje s tremi njivami. Na pristavi so hranili predvsem seno in slamo, nekaj desk in lat ter poljedelsko orodje in pripomočke, med katerimi pa ni bilo kos. Sklepamo lahko, da je za košnjo trave najemal okoliške kmete. Žitne pri-

¹⁴³ Kopa je bila merska enota za slamo, običajno je obsegala 60 snopov (Vilfan, Prispjevki, str. 70).

¹⁴⁴ Bifang = ogon. Gre za del njive med razoroma (Hudelja, *Nemško-slovenski*, str. 163; *SSKJ*, s. v. ogon).

¹⁴⁵ SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 113.

¹⁴⁶ Krave so delili na mlekarice (*melch khüe*) in »jalove« oziroma tiste, ki niso dajale mleka (*galkhüe*).

¹⁴⁷ Verjetno izvira iz *Hieb*, kar lahko v bavarskih narečjih pomeni tudi stezo med žitom, ki nastane med košnjo (*Bayerns Dialekte Online*, s. v. *Hieb*).

¹⁴⁸ SI AS I, šk. 238, zv. 4, f. 116.

delke so sušili na dveh kozolcih, sicer pa v kopah, na njivah je bila posajena pretežno ajda. Huba je bila namenjena tudi živinorejski dejavnosti, s petnajstimi glavami goveda in osmimi kozami.

Poveden pa je tudi pogled na sklope materialne kulture, ki jih Pitton ni imel (veliko) ali pa niso bili popisani. Njegova oborožitev je bila zelo osnovna, premogel je par pištol in dva palaša, morda pričakovani nabor za meščana in uradnika. Med pisno zapuščino ni zavedenega leposlovja, strokovnih in verskih literarnih del, z branjem katerih bi se Pitton izobraževal ali si krajšal čas. Gotovina je omenjena le na enem mestu, in sicer v skromni vsoti 22 krajcarjev.

ZAHVALE

Zahvale za pomoč pri transkripciji in prevajanju nekaterih tērminov iz obravnavanega pisnega vira dolgujem Veroniki Škofljanec Jagodic, mag., dr. Jerneju Kotarju, dr. Tomažu Lazarju (vsi NMS) in doc. dr. Žigi Zwitteru (FF UL).

FINANCIRANJE

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta Materialna kultura plemstva na Slovenskem v poznem srednjem in zgodnjem novem veku (J7-50216) ter raziskovalnega programa Predmet kot reprezentanca: okus, ugled, moč (Raziskave materialne kulture na Slovenskem) (P6-0282). Oba financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

IZJAVA O DOSTOPU DO RAZISKOVALNIH PODATKOV

Podatki, na katerih temelji ta članek, bodo posredovani na razumno zahtevo avtorju.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana

ŽA Ljubljana – Sv. Nikolaj, Matične knjige

SI AS – Arhiv Republike Slovenije

AS 1, Vicedomski arhiv

AS 173, Imenjska knjiga za Kranjsko

AS 174, Terezijanski kataster za Kranjsko

AS 309, Zbirka zapuščinskih inventarjev Deželnega sodišča v Ljubljani

AS 1064, Zbirka plemiških diplom

AS 1073, Zbirka rokopisov

AS 1074, Zbirka urbarjev

LITERATURA

Baraga, France: *Grad Mirna v zapuščinskih inventarjih*. Mirna: Studio 5, 2006.

Baš, Angelos: *Oblačilna kultura na Slovenskem v 17. in 18. stoletju*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1992.

Blaznik, Pavle: Iz življenja loškega plemstva v 17. stoletju. *Loški razgledi* 17, 1970, str. 33–39.

Blaznik, Pavle: *Škofja Loka in loško gospostvo 973–1803*. Škofja Loka: Muzejsko društvo, 1973.

Bučič, Vesna: Stanovanjska kultura na Slovenskem v obdobju baroka. *Argo* 36–37, 1994, str. 4–12.

Bučič, Vesna: Stanovanjska kultura na Slovenskem v obdobju gotike in renesanse. *Argo* 35, 1993, str. 7–17.

Bučič, Vesna: *Ure skozi stoletja*. Ljubljana: Narodni muzej, 1990.

Fabjančič, Vladislav: *Zgodovina ljubljanskih sodnikov in županov 1269–1820*. 3. zvezek, *Župani in sodniki (1605–1650)*. Ljubljana: ZAL, 2005 (Ljubljanski sodniki in župani, Gradivo in razprave, 28).

Florjančič, Saša: *Žebelj in vijak. Začetki industrije v Kropi*. Vigenjc. Glasilo Kovaškega muzeja v Kropi, 12. Radovljica: Muzeji radovljiške občine, 2012.

Frank, Karl Friedrich von: *Standeserhebungen und Gnadenakte für das Deutsche Reich und die Österreichischen Erblande bis 1806 sowie kaiserlich österreichische bis 1823 mit einigen Nachträgen zum »Alt-Österreichischen Adels-Lexikon« 1823–1918*. Band 2. Senftenegg: Selbstverlag Schloss Senftenegg, 1970.

Gašperšič, Jože: *Vigenjc. Vodnik po zgodovinskih žebjar-skih kovačnicah v Kamni Gorici, Kolnici, Kropi in Železnikih*. Ljubljana: Tehniški muzej Slovenije, 1956.

Golec, Boris: *Adam Bohorič, Jurij Dalmatin in mesto Krško v 16. stoletju*. Ljubljana: Založba ZRC, 2024 (Thesaurus memoriae. Opuscula, 11). DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610509011>

Golec, Boris: Posebnosti nastanka in razvoja fužinarskega trga Bela Peč. *Kronika* 64, 2016, št. 3 (Iz zgodovine Zgornje Gorenjske), str. 389–412.

Golec, Boris: Valvasorjev izvor, družina in mladost – stare neznanke v novi luči (1. del). *Kronika* 61, 2013, št. 1, str. 5–66.

Haedeke, Hanns-Ulrich: *Zinn. Zentren der Zinngießerkunst von der Antike bis zum Jugendstil*. Hanau: Verlag Werner Dausien, 1973.

Hudelja, Niko: *Nemško-slovenski zgodovinski slovar*. Ljubljana: Založba Univerze, 2024. DOI: <https://doi.org/10.4312/9789612973148>

Koblar, Anton: Ljubljančani 17. stoletja. *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* 10, 1900, št. 5–6, str. 179–239.

Koblar, Anton: Zgodovina železarstva na Kranjskem. *Letopis matice Slovenske* (ur. Anton Bartel). Ljubljana: Matica Slovenska, 1892, str. 178–200.

Kos, Dušan: *Franc Henrik Raigersfeld. Dnevniki 1697–1759*. Ljubljana: Založba ZRC, 2024. DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610508304>

Kos, Franc: *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*. Ljubljana: Matica Slovenska, 1894.

Kos, Mateja: »Največja sovražnica človekovega zdravja je nezmernost«. Hrana in posoda – značilnosti 17. stoletja = »The Greatest Enemy to Health is Immo-

- deration«. Food and Tableware – Characteristics of the Seventeenth Century. *Theatrum vitae et mortis humane = Prizorišče človeškega življenja in smrti = The Theatre of Human Life and Death: Podobe iz 17. stoletja na Slovenskem = Images from the Seventeenth Century in Slovenia. Razprave* (ur. Maja Lozar Štamcar in Maja Žvanut). Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2002, str. 187–211.
- Kos, Mateja: Majolika na Slovenskem. *Argo* 49, 2006, št. 2, str. 25–30.
- Kos, Mateja: *Steklo iz 15. in 16. stoletja = 15th and 16th Century Glass*. Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2007 (Viri. Gradivo za materialno kulturo Slovencev, 6).
- Kos, Mateja: Zgodovina majolike in fajanse = The History of Maiolica and Faience. *Slovenska majolika = Slovenian Maiolika* (ur. Saša Rudolf). Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2020, str. 19–47.
- Košak, Tina: *Žanrske upodobitve in tihožitja v plemiških zbirkah na Kranjskem in Štajerskem v 17. in 18. stoletju* (doktorska disertacija). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za umetnostno zgodovino, 2011.
- Lačen Benedičič, Irena in Mugerli, Marko: Zois – lastniki fužin. *Zois. Študije* (ur. Luka Vidmar). Ljubljana: Založba ZRC, 2025, str. 431–445 (Apes academiae, 5). DOI: <https://doi.org/10.3986/9789610509578>
- Lozar Štamcar, Maja: Shrambno pohištvo v plemiških zapuščinskih inventarjih 17. in 18. stoletja na Slovenskem. *Kronika* 40, 1992, št. 2, str. 88–97.
- Lozar Štamcar, Maja: Stanovanjsko udobje v 17. stoletju na Slovenskem = Domestic Comfort in Seventeenth Century Slovenia. *Theatrum vitae et mortis humane = Prizorišče človeškega življenja in smrti = The Theatre of Human Life and Death: Podobe iz 17. stoletja na Slovenskem = Images from the Seventeenth Century in Slovenia. Razprave* (ur. Maja Lozar Štamcar in Maja Žvanut). Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 2002, str. 91–129.
- Müllner, Alfons: *Geschichte des Eisens in Krain, Görz und Istrien von der Urzeit bis zum Anfänge des XIX. Jahrhunderts*. Wien: Halm und Goldmann, 1909.
- Oitzl, Gašper: »Srebro malega človeka« v Narodnem muzeju Slovenije. Historiat zbirke kositra. *Kronika* 71, 2023, št. 2, str. 335–366. DOI: <https://doi.org/10.56420/Kronika.71.2.07>
- Oitzl, Gašper: *Od rude do železa. Železarjenje na Slovenskem do konca 16. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 2024 (Razprave in eseji, 84).
- Oitzl, Gašper: Rudarski redi kot vir za raziskave zgodovine železarstva na Slovenskem. *Historični seminar 15* (ur. Katarina Šter in Mojca Žagar Karer). Ljubljana: Založba ZRC, 2025, str. 9–29. DOI: https://doi.org/10.3986/9789610509554_01
- Preinfalk, Miha: *Plemiške rodbine na Slovenskem. 17. stoletje. I. del, Od Billichgrätzov do Zanettijev*. Ljubljana: Viharnik, 2014 (Blagoslovljeni in prekleti, 4).
- Škofljanec Jagodic, Veronika: Premoženje treh plemkinj na Kranjskem ob koncu 17. stoletja. *Kronika* 71, 2023, št. 2, str. 277–292. DOI: <https://doi.org/10.56420/Kronika.71.2.03>
- Štuhec, Marko: *Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren. [Plemiški zapuščinski inventarji 17. stoletja kot zgodovinski vir]*. Ljubljana: ŠKUC, Znanstveni inštitut FF, 1995 (Studia humanitatis. Apes, 1).
- Valentinitich, Helfried: *Deželnoknežji rudnik živega srebra Idrija v obdobju med letoma 1575 in 1659. Proizvodnja, tehnika, pravne in socialne razmere, obratovalna sredstva, trgovanje z živim srebrom* [Das landesfürstliche Quecksilberbergwerk Idria 1575–1659] (prev. Alfred Leskovec). Ljubljana, Idrija: Slovenska matica, Center za upravljanje z dediščino živega srebra, 2020.
- Valvasor, Johann Weichard: *Die Ehre deß Hertzogthums Crain*. Nürnberg, 1689.
- Vilfan, Sergij: Prispevki k zgodovini mer na Slovenskem s posebnim ozirom na ljubljansko mero (16.–19. stoletje). *Zgodovinski časopis* 8, 1954, str. 27–86.
- Žargi, Matija: *Kositer na Slovenskem. Obrt in izdelki*. Ljubljana: Narodni muzej, 1981.
- Žmuc, Irena: Zapuščina grofa Janeza Andreja Aueršperga. *Kronika* 51, 2003, št. 3, str. 249–266.
- Žontar, Josip: *Zgodovina mesta Kranja*. Kranj: Skupščina občine, 1982.
- Žvanut, Maja: *Od viteza do gospoda*. Ljubljana: Viharnik, Znanstveni inštitut FF, 1994.

SPLETNE STRANI

Bayerns Dialekte Online

<https://bdo.badw.de/> (dostop: 18. 9. 2025)

Fran.si

Pleteršnik, Maks: *Slovensko-nemški slovar*:

https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=*&All=*&FilteredDictionaryIds=136 (dostop: 3. 9. 2025)

Slovensko-nemško-latinski slovar po rokopisnem slovarju Hipolita Novomeškega Dictionarium trilingue (1711–1712): z listkovnim gradivom Jožeta Stabeja.

https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=*&All=*&FilteredDictionaryIds=224 (dostop: 1. 9. 2025).

SSKJ = Slovar slovenskega knjižnega jezika

https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=*&All=*&FilteredDictionaryIds=133 (dostop: 4. 9. 2025)

Terminologične

Bokal, Ljudmila in Bučić, Vesna in Lazar, Tomaž in Lozar Štamcar, Maja: *Terminološki slovar uporabne umetnosti*. DOI: <https://doi.org/10.3986/978-961-254-812-4> (dostop: 4. 9. 2025)

Wörterbuchnetz

Grimm, Jacob in Grimm, Wilhelm: Deutsches Wörterbuch: <https://woerterbuchnetz.de/?sigle=DWB&lemid=A00001> (dostop: 13. 9. 2024)

Pfälzisches Wörterbuch:

<https://woerterbuchnetz.de/?sigle=PfWB&lemid=A00001> (dostop: 18. 9. 2025)

SUMMARY

Probate Inventory of the Senior Mining Magistrate Ulrich Pitton

Ulrich Pitton was the seventh consecutive senior mining magistrate in Carniola and Gorizia, holding this function between 1616 and 1634. Probably a native of Krško (Ger. *Gurkfeld*), he spent most of his life in the town of Kranj (Ger. *Krainburg*), where he was also a burgher. The information available suggests that he was a merchant trading mostly in wine, wheat, and cloth. He died on 17 July 1635, and less than a month later, on 14 August, a probate inventory was made of his house in Kranj, his *meierhof* outside of the town, and his farm in an unknown location but very likely also situated in the town's vicinity. In addi-

tion to a cellar, a two-level attic, and a kitchen, the house comprised ten other spaces, two classifiable as representative rooms. Pitton left eighty-eight sequentially numbered documents, a considerable quantity of case furniture, predominantly chests, as well as four cupboards. The main room, which likely served as the dining room, featured five tables completed by eighteen chairs or armchairs covered in red leather, and its walls were adorned by ten paintings. Pitton primarily used pewterware on a daily basis, while maiolica plates and jugs mainly served representational purposes; silverware was kept in a small iron-bound chest. Other noteworthy pieces of tableware were crystal glasses. There were eight bed frames in the house, along with down mattresses, pillows, and blankets. Bed linen was kept in a large, iron-bound chest. Clothes were made from a wide array of fabrics; in addition to exquisite garments, there were several pieces of old and poorly maintained items of clothing. The probate inventory lists no literary and religious writings, and on his death, Pitton likewise kept little cash in the house. His kitchenware comprised copper cauldrons and bowls, as well as a cake pan and meat roasting utensils. His cellar, attic, and pantry were stocked up with wine and wheat, which were most probably destined for trade, and provisions for his own consumption: legumes, walnuts, and canned meat.